

České a československé právní dějiny

Vznik ČSR, ústavní základy a politický
systém ČSR v letech 1918 – 1938

Ladislav Vojáček

Provizorní ústavní uspořádání

- zákon č. 11/1918 Sb. z. a n. (recepční zákon; první ústavní provizorium)
- + prozatímní ústava č. 37/1918 Sb. z. a n. ve znění novelizací

Přijetí definitivní ústavy

- PNS se stalo ústavodárným

- Ústavní výbor

(4 subkomise, předseda dr. Meissner, Jan Malypetr, dr. Bouček a **dr. Weyr**)

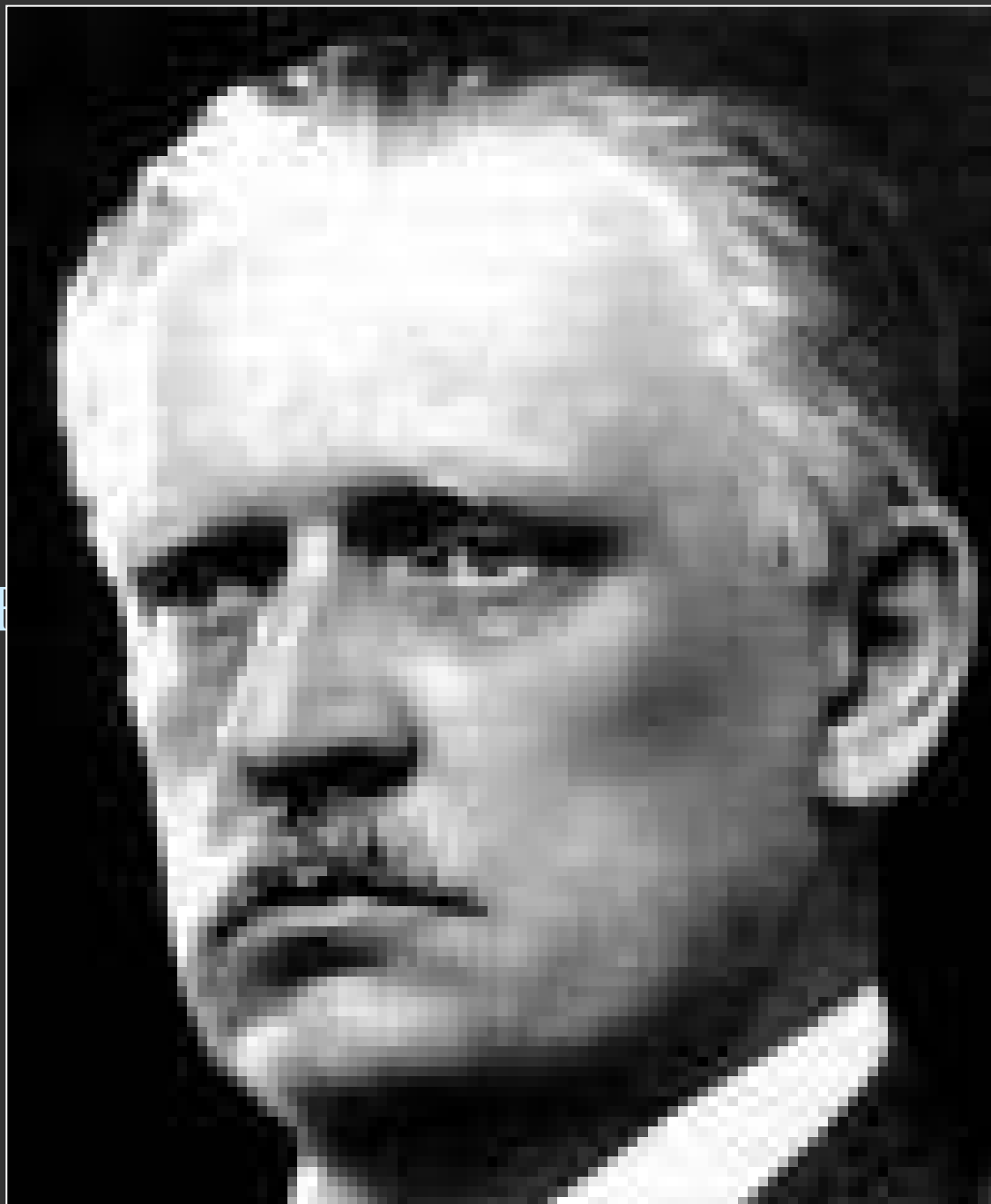
- změna jednacího řádu:

= PNS mohlo jednat i o návrzích svých výborů

Jan Malypetr

**František
Weyr**

Postup prací

- koncept ústavy a další s ústavou souvisící osnovy připraveny na MV (prof. **J. Hoetzel** a ministr vnitra **A. Švehla**)
- projednání s představiteli politických stran a s prezidentem republiky
- začátkem prosince 1919 návrhy předloženy Ústavnímu výboru PNS
- v plénu PNS začala diskuse 27. 02. 1920

Jiří Hoetzel

Antonín Švehla

Vzory a východiska

- ústavy USA, Švýcarska, Francie, prosincová ústava
- domácí materiály:
 - Pantůčkův návrh politického zákona
 - Washingtonská deklarace
 - návrh dr. Belly a spol. na vypracování ústavy
 - návrh dr. Boučka a spol. na vydání ústavního zákona
- zákon č. 271/1919 Sb. o změně prozatímní ústavy
- Saint-germainská smlouva, „malá“ (též minoritní)
Saint-germainská smlouva

Ústavní listina (č. 121/1920 Sb.)

- demokratická
- unitární
 - (+ autonomie Podkarpatské Rusi)
- vychází z principu jednotného československého národa
- rigidní
 - (+ výslovně „ústavní zákon“)

Členění a obsah ústavy

A) Preambule

B) Uvuzovací zákon

C) Vlastní text

= 6 hlav (134 §)

Hlavy ústavy z roku 1920

1. Všeobecná ustanovení
2. Moc zákonodárná
3. Moc výkonná a vládní
4. Moc soudcovská
5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské
6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

Úvod ústavy (preambule)

- = slavnostní politické prohlášení
- demokratický charakter
- čechoslovakismus

Uvozovací zákon k ústavě

- příslušnost Ústavního soudu
- prováděcí zákony nejsou součástí ústavy, pokud ...
- účinnost ústavy + pozbytí účinnosti:
 - a) všech ustanovení, která jsou s ústavou v rozporu
 - b) všech dřívějších ústavních zákonů

Hlavy ústavy z roku 1920

1. Všeobecná ustanovení
2. Moc zákonodárná
3. Moc výkonná a vládní
4. Moc soudcovská
5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské
6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

1. Všeobecná ustanovení

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

Podkarpatská Rus

- Generální statut (1919, gen. Hennocque)
 - vojenská diktatura (do ledna 1922)
 - od srpna 1919 doplněna civilní správou („administrátor“), 1923 volby do obcí
- podle ústavy autonomie
 - sněm, zastoupení v NS, guvernér, funkcionáři pokud možno z místního obyvatelstva
- vl. nař. č. 356/1920 Sb.
 - guvernér + nekonstituovaná „guberniální rada“
- župy (1920 – 4, 1921 – 3, 1926 – 1)

Hranice republiky

- postupné obsazování státního území
- Pařížská mírová konference
 - Versailleská mírová smlouva
 - Saint-germainská mírová smlouva (připojení Podkarpatské Rusi)
 - Trianonská mírová smlouva (demarkační čára, Slovenská republika rad)
 - Sèvreská smlouva o hranicích (Těšínsko, Orava a Spiš)

1. Všeobecná ustanovení (pokr.)

- veškerá moc vychází z lidu
- demokratická republika, jejíž hlavou je volený prezident
- území ČSR (změna, nedílnost, Podkarpatská Rus)
- jednotné státní občanství
- hlavní město Praha
- státní symboly

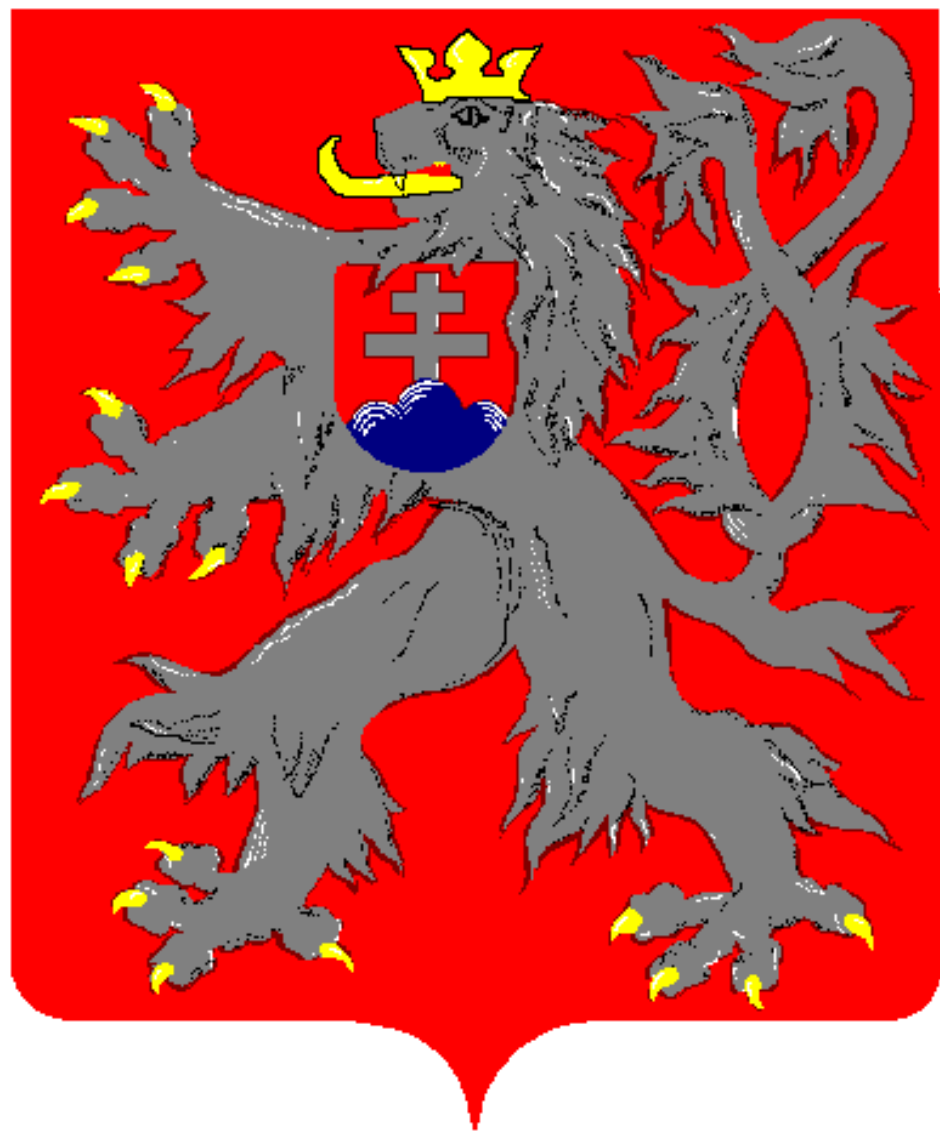
Příloha k č. 10. k. 1273.

1919

Státní (národní) vlajka
republiky československé.

Rozměr 2 (šířka) : 3 (délka).
Délka klinu = $\frac{1}{3}$ délky vlajkové.

2. Moc zákonodárná (1)

- Národní shromáždění = Poslanecká sněmovna a Senát
- Poslanecká sněmovna
 - 300 členů
 - volební právo 21 (30) let
 - šestileté funkční období
- Senát
 - 150 členů
 - volební právo 26 (45) let
 - osmileté funkční období
- (Stálý výbor)

Moc zákonodárná (2)

- volební právo + poměrné zastoupení
- imunita členů NS
- usnesení PS platné i přes odpor Senátu
- zákon platný i přes prezidentovo veto
- výslovně uvedeno, že zanikla zákonodárná činnost zemských sněmů
- („Pětka“)

3. Moc výkonná a vládní

- Prezident

 - + náměstek prezidenta (6 měsíců ...)

- **Vláda**

 - ministerstva
 - rakouský vzor

- (Nejvyšší účetní a kontrolní úřad - už od roku 1919)

Milan Hodža

4. Moc soudcovská

- **civilní a trestní soudy**
- **obecná úprava**
 - výkon státními soudy
 - jeden Nejvyšší soud
 - příslušnost porotních soudů stanoví zákon
 - oddělení od správy
 - nezávislost a nepřeložitelnost soudců
 - obžalovací zásada v trestních věcech
 - právo soudce zkoumat platnost nařízení

Soudní organizace

- soudy civilní a trestní (1928)
 - řádné
 - mimořádné a rozhodčí
 - trestní
 - civilní
- veřejnoprávní soudy

Civilní a trestní soudy

- recepce
- **řádné (sjednoceny 1928)**
- mimořádné trestní (kmetské, vojenské, státní soud, soudy mládeže)
- civilní mimořádné a rozhodčí (živnostenské /od roku 1932 pracovní/, labské plavební, pojišťovací apod.)

Řádné soudy (1928)

- okresní (samosoudce)
 - krajské (sborové soudy první instance)
 - civilní, trestní, obchodní, exekuční
 - vrchní (sborové soudy druhé instance)
 - Nejvyšší soud
- /trojinstanční řízení/

Civilní a trestní soudy

- recepce
- řádné (sjednoceny 1928)
- mimořádné trestní (kmetské, vojenské, státní soud, soudy mládeže)
- civilní mimořádné a rozhodčí (živnostenské /od roku 1932 pracovní/, labské plavební, pojišťovací apod.)

Veřejnoprávní soudy

- Ústavní soud (1920)
- Nejvyšší správní soud (1918)
- Volební soud (1920)

5. Práva a svobody, jakož i povinnosti občanské

- klasický výčet

/neuznávání výsad pohlaví, rodu a povolání; osobní a majetková svoboda; domovní svoboda; svoboda tisku, shromažďovací a spolčovací právo; petiční právo; listovní tajemství; svoboda učení a svědomí (včetně náboženské); svoboda projevu; ochrana manželství, rodiny a mateřství/

- (ú. z. 293/1920 Sb. o ochraně domovní a osobní svobody a listovního tajemství)

- branná povinnost

6. Ochrana národnostních, náboženských a rasových menšin

- podle „malé“ Saint-germainské smlouvy:
 - rovnost a stejná práva
 - rovný přístup k úřadům, hodnostem, povoláním a živnostem
 - volnost používání jazyka
 - „značný zlomek“ státních občanů náležejících k menšinám
 - právo na vyučování ve vlastní řeči
 - násilné odnárodňování není dovoleno

Zákony navazující na ústavu

- 122/1920 Sb. jazykový zákon
- 123/1920 Sb. volby do poslanecké sněmovny
- 124/1920 Sb. složení a pravomoc senátu
- 125/1920 Sb. o Volebním soudě
- 161/1920 Sb. o volbě prezidenta
- 162/1920 Sb. o Ústavním soudě

Politické strany

- neupraveny zákonem
- podle judikatury ani spolkovým zákonem
- zákon o zastavování činnosti a rozpouštění politických stran (č. 201/1933 Sb.) = nesystémové opatření
- volební předpisy používaly termín „*volební strany*“

Obce v českých zemích

■ zákon č. 76/1919 Sb.

= doplnění a změna obecních zřízení

- obecní zastupitelstvo (dříve výbor)
- obecní rada (dříve představenstvo)
- starosta
- komise

Organizace územní správy podle župního zákona č. 126/1920 Sb.

- měla nahradit recipovanou územní správu
- částečně realizována jen na Slovensku (1923)
 - (župní svazy)
 - 21 žup (mimo Praha, spory o Podkarpatskou Rus)
 - okresy

1:3 000 000

Zákon o organizaci politické správy (č. 125/1927 Sb.)

= kombinace státní správy a samosprávy

- země (krajiny)

- Česká
- Moravsko-slezská
- Slovenská
- Podkarpatoruská

- okresy

ĈEĤOSLOVAKA RESPUBLIKO

Ozbrojené složky státního aparátu

- armáda
- četnictvo (žandárstvo)
- státní policie
- obecní policie
- finanční stráž

(1919 – 1927: pohraniční finanční stráž a důchodková kontrola)

Armáda

- vrchním velitelem prezident republiky
- MNO
- Hlavní štáb čs. branné moci
- 4 zemská vojenská velitelství (+ 48 doplňovacích okresních velitelství)
- NROS (1936)
- Stráž obrany státu (SOS, 1936)

Četnictvo (žandárstvo)

- zákon o četnictvu 299/1920 Sb. (1928)
- MV
- Generální velitelství četnictva (+ územní organizace)
- Ústřední pátrací oddělení 1922 (+ pátrací oddělení 1928)
- četnické pohotovostní oddíly (1933)

Státní policie

- policejní ředitelství + policejní komisariáty (pohraniční p. k.)
- zákon č. 165/1920 – zmocnění pro vládu, zřizovat policejní úřady (1936)
- sbory strážce bezpečnosti (1922, sjednocení 1936)
- Zpravodajská ústředna (1923)
- Všeobecná kriminální ústředna (1929)

Úkol na závěr

- na následujícím obrázku na Vás čeká úkol, vážící se k obsahu prezentace
- pokud náhodou nepřijdete na to, co se po Vás chce, klikněte na další obrázek s nápovědou
- pak jistě snadno doplníte chybějící údaje
- pro kontrolu: na posledním obrázku najdete řešení

P

-

6

30

26

150

P		-		
PS	6		30	
S		26		150

P	7	-	35	1
PS	6	21	30	300
S	8	26	45	150